

Баранник С. І.

*доктор медичних наук, професор кафедри загальної хірургії
ДЗ «Дніпропетровська медична академія
Міністерства охорони здоров'я України»*

Трофімов М. В.

*доктор медичних наук, доцент, завідувач кафедри загальної хірургії
ДЗ «Дніпропетровська медична академія
Міністерства охорони здоров'я України»*

Панікова Т. М.

*кандидат медичних наук, доцент кафедри загальної хірургії
ДЗ «Дніпропетровська медична академія
Міністерства охорони здоров'я України»*

Лященко П. В.

*кандидат медичних наук, асистент кафедри загальної хірургії
ДЗ «Дніпропетровська медична академія
Міністерства охорони здоров'я України»*

ОСОБЛИВОСТІ ДЕОНТОЛОГІЧНИХ ТА ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗАДАЧ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ ЗАГАЛЬНОЇ ХІРУРГІЇ

Анотація: Стаття присвячена аналізу особливості викладання курсу загальної хірургії. Відзначена роль та особливості створення активних мотивацій для подальшого вибору та засвоєння хірургічних професій. Відзначена позитивна роль нових комп'ютерних технологій освітнього процесу в організації самостійної роботи студента.

Анотация: Статья посвящена анализу особенности преподавания курса общей хирургии. Отмечены роль и особенности создания активных мотиваций для дальнейшего выбора и освоения хирургических профессий. Отмечена положительная роль новых компьютерных технологий образовательного процесса в организации самостоятельной работы студента.

Summary: The work is devoted the analysis of feature of teaching of a course of the general surgery. There were noted the directions of creation of active motives to become proficient in surgical professions. It was noted the positive role of new computer technologies of educational process in organisation of the student's independent work in free time from study.

Актуальність проблеми. Від діяльності лікаря-хірурга життя потребує не тільки вміння напружено працювати над опануванням майбутньою спеціальністю, але й мати достатньо високу мобільність, здатність переносити різноманітні стреси та уникати їх, уміти встановлювати ділові контакти і продуктивно їх розвивати. Тому, перед викладачем також постають питання індивідуального ставлення до кожного студента з урахуванням його особистості, рівня підготовки на попередніх кафедрах або найефективніше побудувати учбовий процес для засвоєння студентом обсягу навчальної програми загальної хірургії [2; 4]. Послідовність викладання хірургії на всіх профільних кафедрах дозволяє оптимально вести підготовку майбутнього лікаря, що набуває особливого значення для формування лікаря загальної практики [1; 3]. Зберігаючи у програмі підготовки лікаря загальної практики основні принципи традиційного, вітчизняного викладання необхідно широко впроваджувати до учбового процесу елективні курси за актуальними розділами даної спеціальності, використовуючи за цим індивідуальний підхід до викладання [5]. Існуючі програми викладання за різними розділами хірургії повинні бути реальними, цілеспрямованими та більш прагматичними, тобто містити перелік тільки тих задач, які в умовах існуючих співвідношень поміж кількістю викладачів та студентів у групі, педагогічного навантаження та зайнятості викладача, з

урахуванням потужності та обладнання клінічних баз мають бути засвоєні повністю [6]. Шляхи оптимізації викладання загальної хірургії пропонується здійснювати за трьома напрямками: інтеграція по вертикалі з кафедрами медико-біологічного напрямку, раціоналізація медичної роботи та уніфікація наочних засобів [1; 5].

Обговорення результатів. Значення курсу загальної хірургії визначається також тим, що саме цей предмет є початковим на етапі засвоєння всього курсу хірургічних хвороб у програмі засвоєння вищої медичної освіти. Максимальне насичення сьогодення новою науковою інформацією, оволодіння якою є важливим фактором у формуванні сьогоденного студента як майбутнього кваліфікованого фахівця, вимагає проведення удосконалення традиційних методів навчання. Вивчення хірургії як одного з найважливіших розділів медицини розпочинається з перших кроків навчання у вузі при вивченні таких фундаментальних наук як анатомія, нормальна та патологічна фізіологія, патологічна анатомія, гістологія, біохімія тощо. Ігнорування деякими студентами цього періоду їх навчання може призвести до механістичного уявлення про патогенез та принципи лікування хірургічної патології на кафедрах хірургічного профілю. Одже, робота викладача медичного вузу складається не тільки з навчальної але й з виховної роботи, яка повинна показати ті чи інші особистості кожної медичної

спеціальності, допомогти майбутньому фахівцю не тільки обрати спеціальність, але й визначити власну придатність до її опанування.

Проблеми, які виникають перед викладачем і студентом полягають у тому, що курс викладається за програмою навчання у вузі на третьому курсі, коли студент перебуває на етапі завершення засвоєння теоретичних дисциплін. Це накладає певний відбиток на повне засвоєння матеріалу. Сучасні підручники загальної хірургії несуть достатній обсяг знань передбачених учбовою програмою, проте великий об'єм матеріалу, який іноді треба засвоїти на кожне заняття, стає перешкодою через складність визначення основних базових положень теми та відсутність клінічного досвіду. Це також стосується і лекційного матеріалу, бо саме він несе основне засвоєння вузлових питань загальної хірургії. Тому, читання лекцій повинно супроводжуватися легкими для сприйняття та одночасно виразними наочними засобами. Особливого враження на сприйняття матеріалу та ефекту доцільного засвоєння його надають мультимедійні лекції.

Крім того, предмет «загальна хірургія» посідає перше місце на шляху знайомства студента із хірургічним способом лікування, закладає важливі елементи асептики і антисептики, які викладаються в контексті історичного виникнення і розвитку. Саме ці важливі елементи запобігання гнійних і гнійно-септичних ускладнень хірургічних втручань стали основними вимогами роботи всіх розділів медицини. Десмургія і надання першої невідкладної допомоги постраждалим із різноманітними видами ушкоджень (механічні, термічні, хімічні, променеві, комбіновані) закладають основи первинної медичної допомоги незалежно від подальшого професійного фаху лікаря. Вивчення основних ускладнень травм, таких як кровотеча, крововтрата та її усунення за допомогою гемотрасфузії, пошкодження тканин, хірургічна інфекція, лікування операційних ран, сучасні технології лікування закладають основи професійної відмінності хірургії від терапевтичних методів лікування.

Для підготовки до практичного заняття на кафедрі використовуються власні розроблені посібники з питань загальної хірургії та догляду за хірургічними хворими, які містять стиснутий, але відповідний за суттєвим об'ємом до навчальної програми, матеріал. Посібники містять не тільки відповідний до теми навчальний матеріал, але й взірці тестового контролю знань а також типові ситуаційні задачі, вирішення яких допомагає у засвоєнні теми і практичному застосуванню набутих знань. Такими посібниками забезпечений кожен студент. Крім того, студенти активно використовують матеріал прочитаних мультимедійних лекцій, зміст яких вони можуть переглянути під час самостійної підготовки на кафедрі. Набутий досвід викладання в Академії свідчить, що найдоцільніше викладати предмет можна за умов формування «неповних десятиків (групи студентів по 6-7 осіб), що дозволяє проводити заняття з максимально можливим індивідуальним принципом навчання. Останній має

досить визначне значення для кращого засвоєння необхідного рівня практичних навичок. Це особливо стосується питань прикладного значення, які повинен засвоїти і вміти використовувати кожен лікар незалежно від майбутнього фаху (десмургія, надання першої допомоги при травмі, опіках, зупинка кровотечі, питання реаніматології, визначення груп крові та реус-фактору правила і прийоми обстеження хірургічного хворого). Проте межі навчальної програми не завжди збігаються із вимогами викладання.

Використання тестового контролю за рівнем засвоєння знання серед студентів також має свої особливості. Обмеження часу не повинно затягувати час практичного заняття, тому не дозволяє у повному обсязі використати достатню кількість тестів. Мовне спілкування у формі бесіди з участю всіх присутніх на занятті студентів дозволяє більш адекватно визначити рівень засвоєного матеріалу і практичного набуття навичок за наступним їх оцінюванням. Тестовий контроль доцільно використовувати на підсумкових етапах і семінарах. Індивідуальна робота із студентами під час практичного заняття, побудованого таким чином, особливо в умовах певного суперництва та адекватного заохочення серед них за рівень засвоєння матеріалу діє особливим чинником для виникнення активних мотивацій до опанування новим предметом, яким для них є загальна хірургія.

Важливим етапом в засвоєнні курсу загальної хірургії є також створення можливості для самостійної роботи студента. Через певні причини вони не мають змоги широко використовувати індивідуальні чергування в клініці для засвоєння практичного набуття. Проте використання нових прогресивних технологій навчання дозволяє вирішити ці проблеми. Створені і відповідно обладнанні класи для засвоєння практичних навичок, які діють у позаучбовий час під наглядом чергового викладача, дозволяють у вільний час більш глибоко засвоїти необхідний перелік практичного набуття. Ефективним виявилось використання електронних версій посібників з методики обстеження хірургічного хворого та виконання спеціальних діагностичних проб при деяких хірургічних захворюваннях, які є не тільки у комп'ютерному класі на кафедрі, але й у відповідних класах гуртожитків, де мешкають студенти. Це допомагає їм краще засвоїти практичні прийоми обстеження хірургічного хворого і більш впевнено себе почувати у ліжка хворого.

Для закріплення набутого рівня знання та практичних навичок з курсу загальної хірургії, за власним бажанням студентів, вони мають змогу активно приймати участь у роботі постійно діючого на кафедрі наукового студентського гуртка, приймати участь у нічних чергуваннях в клініці, яка базується у лікарні швидкої та невідкладної допомоги. Викладання загальної хірургії несе також виховну відповідальність за обирання студентами майбутньої спеціальності. Це не тільки перше знайомство із клінічною дисципліною, але й закладання перших цеглинок до процесу формування майбутнього

фахівця. Індивідуальна робота із кожним студентом, особливо із тими, хто бажає пов'язати свою майбутню лікарську спеціальність із хірургією спрямована на професійне виховання майбутнього спеціаліста. Успіх професійної діяльності хірурга в першу чергу залежить від його досвіду та знання своєї спеціальності, основ сучасної медичної науки в цілому, але не меншого значення набувають і його природні дані, особливості характеру, придатності до лікарської діяльності. Щире співчуття до хворого, яке повинно домінувати на до- і післяопераційному періоді лікування хворого, відступають на другий план, поступаючись ретельній зібраності під час виконання оперативного втручання. Але це тільки зовні, бо навіть і протягом цього етапу професійна діяльність хірурга спрямована на відновлення здоров'я та збереження життя пацієнта. Праця лікаря-хірурга, особливо під час надання невідкладної допомоги, передбачає постійне розв'язування головного питання – швидко ставити показання, точно визначити час та обсяг оперативного втручання, від якого безпосередньо залежить здоров'я та життя пацієнта. Тобто, саме у ці хви-

лини «життя пацієнта перебуває в руках хірурга». Відчуття хірургом всієї відповідальності створює надзвичайно сильне психологічне навантаження. Воно значно зростає, якщо хірург при цьому діє у непередбачених ситуаціях, приймає нестандартні рішення, що також потребує максимальної мобілізації розумових та фізичних зусиль. Виконання роботи в умовах максимального навантаження, пригнічування емоційного накалу, який при цьому не має виходу, намагання обов'язково досягти поставленої мети з мінімальним ризиком для пацієнта становить професійну діяльність лікаря-хірурга в особливе положення. Тому, професія хірурга вимагає певні умови до його особистості, до характеру, емоційної сфери, а також морально-етичним якостям.

Висновки. Аналіз викладання курсу загальної хірургії свідчить про проблеми, які накладають певний відбиток на методику навчання. Індивідуалізація навчання та достатній рівень технологічного забезпечення навчального процесу, з використанням електронних версій посібників та підручників, відеофільмів та інших наочних засобів є необхідним заходом навчального процесу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мунтян С.О. Деякі аспекти виховної роботи на хірургічній кафедрі / С.О. Мунтян, С.І. Баранник, В.М. Барвінський, Г.Ю. Хапатыко // Вісник Вінницького національного медичного університету. – 2004. – № 8(1). – С. 136-137.
2. Бондаренко М.М. Індивідуально-психологічні аспекти викладання хірургії студентам-іноземцям стоматологічного факультета / М.М.Бондаренко, С.І. Баранник, С.С. Брюшков, Н.Г. Безрук // Медична освіта. – 2002. – № 3. – С. 226-227.
3. Бондаренко Н.М. Морально-этические и правовые аспекты профессиональной деятельности врача-хирурга / Н.М. Бондаренко, С.И. Баранник, И.П. Бишко // Харківська хірургічна школа. – 2002. – №2(3'). – С.23-24.
4. Мунтян С.О. Деонтологічні та індивідуально-психологічні аспекти викладання курсу загальної хірургії / С.О. Мунтян, С.І. Баранник, Т.М. Панікова, П.В. Лященко // Актуальні проблеми сучасної медицини: Вісник Української медичної стоматологічної академії. – 2013. – Том 13. – Випуск 1(41). – С. 316-318.
5. Задорожний В.В. Сучасні аспекти викладання дисципліни «Загальна хірургія» за кредитно-модульною системою / В.В. Задорожний, В.П. Кришень, С.І. Баранник, М.В. Трофімов // Вісник Вінницького національного університету. – 2014. – № 1, ч. 2 (Т. 18). – С. 225-228.
6. Баранник С.І. Мотиваційно-цільовий компонент навчання на кафедрі загальної хірургії / С.І. Баранник, М.В. Трофімов, В.В. Задорожний, Т.М. Панікова // Південноукраїнський медичний науковий журнал. – 2016. – №14(14) травень. – С. 13-16.